

J. H. Kortenhorst
Handelmansweg 12
Heeren.
05726-1401

blz 82

Kroniek

van

De Familie Kortenhorst

1300 = 1944

door

Dr. L. G. Kortenhorst
Leonard, Gerard

bl. 199
* 12. Nov. 1886.

I N L E I D I N G

"It is a revered thing" - zegt Bacon - "to see an ancient castle not in decay: how much more to behold an ancient family which have stood against the waves and weathers of time".

De familie-kroniek der Kortenhorsten, waarvan de bouwstoffen gedurende een reeks van jaren bijeen werden gezocht, werd door mij te boek gesteld in het jaar 1944, toen de tweede wereldoorlog op zijn eind begon te raken en de bezetting van ons land de hoogste eischen stelde aan geduld en vastberadenheid. 't Was toen een algemeen optredend verschijnsel, dat de gedachten van velen teruggingen naar het verleden, naar "hoe het geweest en geworden was en hoe ook vroeger moeilijkheden en zorgen waren overwonnen". Een der voornaamste lessen der geschiedenis is wel de inspiratie, die zij weet te geven voor onze daden in de toekomst en zoo beschouwd heeft het schrijven van het verhaal eener goed-Noord-Nederlandsche familie - een stukje vaderlandsche geschiedenis in overzichtelijk bestek - ook voor anderen dan voor den schrijver, die er vreugde en afleiding door vond, eenige beteekenis en waarde. Ik denk daarbij vanzelfsprekend aan de jonge leden der familie en ook aan hen, die daarna weer komen zullen. Wellicht zullen zij bij het lezen van dit eenvoudig verhaal zichzelf beter leeren kennen; zij zullen, naar ik vertrouw, een familie-traditie ontdekken en zekere karaktereigenschappen op het spoor komen, welke tot nadenken en tot navolgen prikkelen.

Men verwachtte overigens in dit ongeveer zes en een halve eeuw omvattende ononderbroken relaas geen beschrijving van buitengewone heldendaden of verbluffende gebeurtenissen. Ik heb onder de leden der familie geen figuren kunnen ontdekken, die een beslissende rol hebben gespeeld in de geschiedenis van ons vaderland. Maar ik vlei mij toch met de verwachting, dat het geschiedverhaal van deze gewone familie van "redelijk goeden huize" een beter beeld geeft van den toestand en den vooruitgang van de maatschappij dan een meer doorwrochte verhandeling in meer algemeenen zin.

Dat het mogelijk bleek in zelfs zeer oude kronieken, charters en geschriften den naam van ons geslacht terug te vinden, is te danken aan het feit, dat onze familienaam reeds in een ver verleden bestond en niet eerst tengevolge van het keizerlijk decreet van Napoleon in 1811 ontstaan is.

Zooals bekend, zijn familienamen van betrekkelijk jongen datum. Deskundigen nemen aan, dat zij in de oudheid en in de vroege middeleeuwen nog onbekend waren. De oudste zijn die van den adel, geleidelijk volgden de leden der niet-adellijke aristocratie. Op het platteland was de behoefte aan een naamsaanduiding geringer dan in de steden en ook in deze dichtbevolkte centra was er een groot verschil in tempo. Zoo hadden de burgers van Gent en Brugge reeds in de 14de en 15de eeuw een familienaam. In Amsterdam was dit pas in de 16de eeuw het geval.

In 1600 bezat maar 14% van de Amsterdamsche bruidegoms een familienaam, maar 80% van de Zuidelijke Nederlanders, die in de hoofdstad woonden, hadden wel een "van".

Een bewijs, dat de familienaam in de Zuidelijke Nederlanden eerder in gebruik was dan in het land boven den Moerdijk.

De inschakeling van de aanvankelijk plaatselijke huishouding in het Europeesche en later in het wereld-verkeer zal zonder twijfel een der oorzaken geweest zijn, die tot het aannemen van een naam hebben geleid. En zoo is het ook te verklaren, dat in de oude Hanze-steden het primitieve leven eerder en gemakkelijker nieuwe uiterlijke gemeenschapsvormen aanvaardde dan op het platteland. Hier nam de cultuur een aanvang.

"Sedert het einde der 14de en gedurende de 15de eeuw - aldus Dr. M. Schoengen in het boek "Overijssel" (blz. 536) - stond de provincie Overijssel mee aan de spits, niet alleen der Nederlandsche, maar der Europeesche cultuur. Van haar toch ging uit een wederopkoming van het godsdienstig leven en daarmee gepaard den wederopbloei van wetenschap, alsmede het herstel van de sociaal-economische orde, vooral met betrekking tot de positie der vrouw in het maatschappelijk leven dier dagen".

Het is geen toeval, dat de oude stad Deventer de bakermat is geweest van de z.g.n. "Moderne Devotie", waarvan Geert de Grootte de vader was, en dat Erasmus en andere humanisten hier hun studies hebben voltooid.

Ziehier een tweede oorzaak, waarom het mogelijk was den oorsprong van onzen familienaam met zekerheid tot in het grijs verleden na te speuren. Het is n.l. in Deventer, dat de draad der geschiedenis van onze familie gesponnen werd, zooals in het verloop van dit verhaal nog meer uitvoerig zal worden aangetoond.

Van geen stad in ons land zijn de oudste geschiedsbronnen zoo volledig bewaard gebleven als van Deventer en nu wil het geluk, dat reeds in de alleroudste bescheiden onze naam wordt vermeld en dat daaruit blijkt, dat onze familieleden toen reeds tot de aanzienlijken gerekend werden.

Naast en na Deventer zijn voornamelijk nog een drietal andere plaatsen in dit geschiedsverhaal van belang: Raalte (Heeten), Kuinre en Weesp. Al is er een leemte in de opvolging der geslachten (welke zonder twijfel door een dieper onderzoek van de bronnen nog wel aangevuld kan worden), hetgeen reeds nu bekend is geworden, lijkt toch voldoende om deze kroniek rondom deze vier plaatsnamen te groepeeren. Wanneer ik tot de jongere geschiedenis genaderd zal zijn, ontstaat vanzelf de gelegenheid om buiten dit kader te treden.

Over de bronnen der geschiedenis wordt telkenmale incidenteel het een en ander medegedeeld. Wie meer wil weten van het milieu en het tijdsgezicht, waarin de oudste Kortenhorsten geleefd hebben, raadplege het laatste deel van het nu volgend hoofdstuk, handelende over de Deventer Kortenhorsten.

De oorsprong en beteekenis van onzen naam kan uit het verloop van mijn verhaal met eenige zekerheid worden afgeleid. Ongetwijfeld was "de Kortenhorst" een plaatsnaam, hetzij van een landgoed, hetzij van een gebouw (kasteel, heerenhuis, boerderij). De uitgang "horst" beteekent: "hoogte, terp, heuvel" of ook wel "ruw nest van een grooten vogel". Men spreekt van een arendshorst, een reigershorst. Zooals blijken zal, werden onze middeleeuwsche naamgenooten soms "van Cortenhorst" of "van de Cortenhorst" genoemd: een aanwijzing te meer, dat de oorspronkelijke naam aan een land of huis verbonden was. Of deze oudste Kortenhorsten van adel waren, is moeilijk na te gaan, omdat adellijke titels ulterieur zijn dan onze familie. Wij waren ouder dan de meeste, thans adellijke, families. Sommige van onze naamgenooten uit de 14de eeuw werden "Heer" genoemd, hetgeen een aanwijzing is voor hun voornaamheid. Van een vrouwelijke Kortenhorst staat vast, dat zij met een edelman gehuwd was.

Verder noemde Jan van Weleveld (of Welvelde) tot Diepenbroek en Hachmoelen zich in een acte, geteekend 14 Maart 1661: van Weleveld tot Diepenbroek, Cortenhorst en Arendshorst. De Arendshorst was een havezate.

De Welvelde's staan vermeld in de Verzameling van Naamlijsten betrekkelijk Overijsselsche Edelen in de Ridderschap toegelaten en van Haevezaeten, waarvan geschreven van 21 October 1596 tot 31 December 1768: 173 jaren (Zwolle, de Erven J.J.Tijl 1876, blz. 17).

===O===